

RAZISKOVALNA NALOGA

DOROTEJA HAUSER

ČRNO - BELI BISERI

Avtorji:

Kristina KOPITAR

Anja ŠELIH

Matija KUKEC

Daniel IVANČOV

Iztok PREKORŠEK

Šolsko leto:

2000/2001

Mentorica:

Karmen HRASTNIK

- KOŠTOMAJ

KAZALO

KAZALO SLIK

POVZETEK

UVOD

I. ŽIVLJENJEPIS

I. 1. UVOD

I. 2. ŽIVLJENJE

II. SPOMINI NA UMETNICO

II. 1. SPOMINI MILICE VAUDA - BIZJAK

II. 2. SPOMINI GOSPE ZORE HRASTNIK

III. LIKOVNA IZOBRAZBA IN DELA

III. 1. SLIKA, KI JO HRANI ŽUPNIŠČE V VOJNIKU

III. 2. ŠKARJEREZ V SPOMINSKI KNJIGI

III. 3. SILHUETA

III. 3.1. SILHUETE DORE HAUSER

IV. RAZSTAVE

V. OBJAVLJENI ČLANKI

VI. KAJ HRANI POKRAJINSKI MUZEJ V CELJU

ZAKLJUČEK

ZAHVALA

LITERATURA IN VIRI

KAZALO SLIK

- Slika 1 - DORA HAUSER*
Slika 2 - HIŠA V GRADCU
Slika 3 - DORINA MATI
Slika 4 - DORINI STARŠI
Slika 5 - MILICA VAUDA
Slika 6 - DORINA HIŠA
Slika 7-PRIJATELJICE IZ ANGLIJE
Slika 8 - FOTOGRAFIJA PORTRETA
Slika 9 - PORTRETIRANJE MOŽA GOSPE MILICE
Slika 10 - VELIKA NOČ
Slika 11- ZORA HRASTNIK
Slika 12 - VELIKA NOČ
Slika 13 - GRAFIKA
Slika 14 - PORTRETA
Slika 15 - MINIATURI
Slika 16 - OLJE
Slika 17 - INICIALKE
Slika 18 - SILHUETE
Slika 19 - ZVONITE SLA VO BOGU
Slika 20 - BAR VNIŠKARJEREZ
Slika 21 - SPLIT
Slika 22 - VABILO
Slika 23 - ŽEPNI KOLEDARČEK

POVZETEK

Ko smo jeseni 2000 v Delu po naključju zasledili članek o tem, daje občina Vojnik od gospe Bože Pelikan odkupila serijo škarjerezov slikarke Doroteje Hauser, smo vedeli, da je to tema, o kateri bi želeli izvedeti kaj več. Kaj je sploh škarjerez in kdo je bila Doroteja Hauser, slikarka, za katero prej še nismo slišali?

Cilj naše naloge je bil, da se podrobneje spoznamo z življenjem in delom te slikarke in da podrobneje spoznamo škarjerez. Prva pot nas je vodila v knjižnico, kjer smo želeli najti ustrezno literaturo. Vendar smo razočarano ugotovili, da o škarjerezih in o Doroteji Hauser ni skoraj nič literature. Zato smo se odločili, da bomo odšli v Pokrajinski muzej, na občino Vojnik, in da bomo obiskali ljudi, ki se slikarke še spominjajo. Tako je naše delo počasi vendarle steklo. O Doroteji Hauser smo kljub pomanjkljivim podatkom izvedeli veliko, očarani smo bili nad njenimi deli.

Zanjo res lahko rečemo, da je ena redkih slikark, ki je mojstrsko obvladala nenavadno tehniko škarjereza.

UVOD

Z besedo podarja človek človeku svoje misli, z umetnostjo pa ljudje drug drugemu predajajo svoja čustva.

Plehanov

Kdo je bila umetnica Doroteja Hauser? Kakšno je bilo njeno življenje in koliko njenih del je danes še ohranjenih?

Ko smo se naloge lotili, smo postavili naslednjo hipotezo:

Doroteja Hauser je v slovenskem prostoru slabo poznana umetnica, podatkov o njenem življenju ni mnogo. Je ena redkih slikark, ki je obvladala silhuetno tehniko.

Pri svojem delu smo uporabili naslednje metode :

- zbiranje literature
- prebiranje literature
- metoda razgovora
- urejanje zbranega gradiva

I. ŽIVLJENJEPIŠ

I. 1. Uvod

slika 1

Spomin na slikarko Doro Hauserjevo je med ljudmi, ki so jo poznali ali o njej kaj vedo, še danes spoštljiv in otožen...

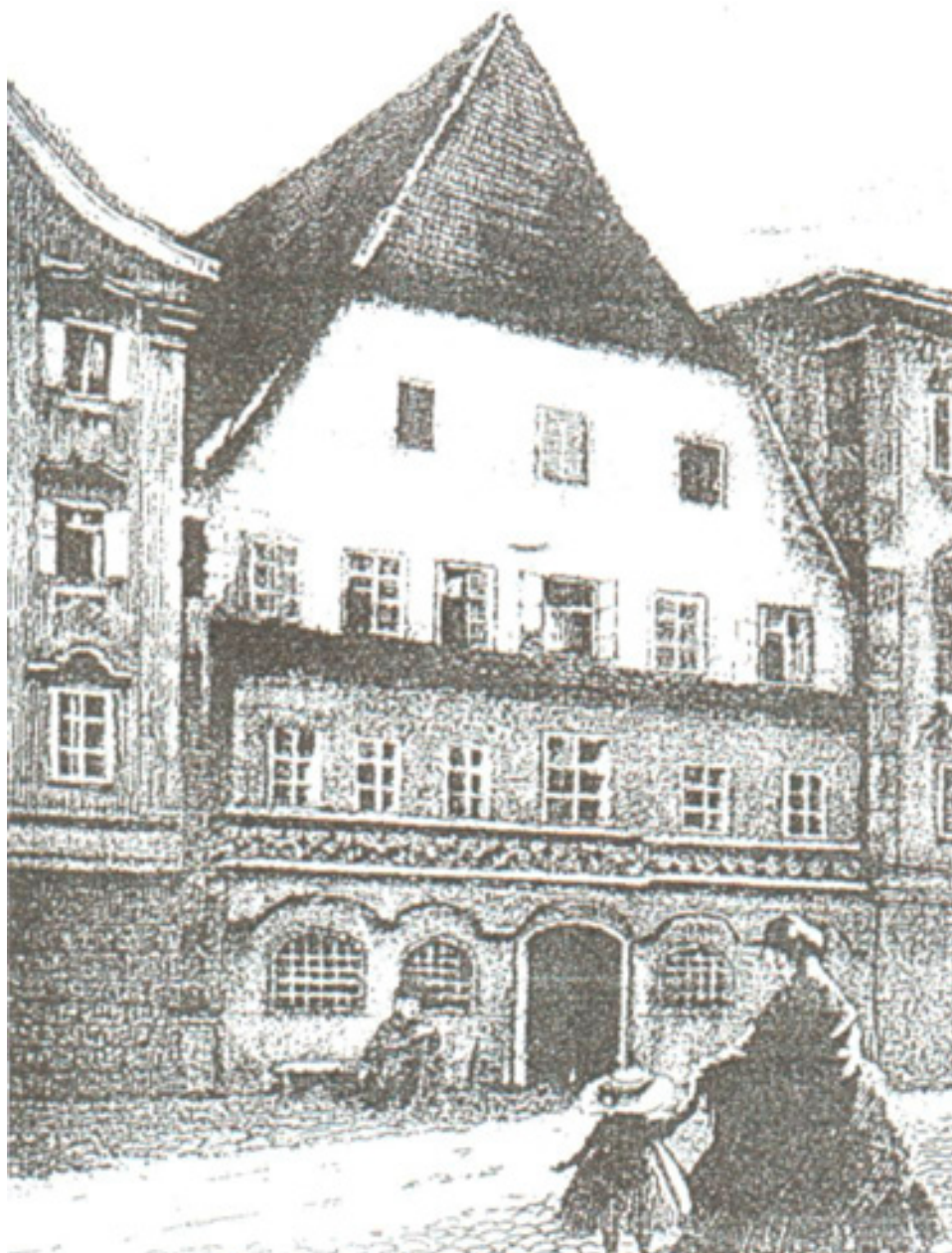
Na Stallnerjevem, rahli vzpetini severozahodno od Vojnika so še danes vidni sledovi v terasah urejenega alpinetuma ob nekdanji hiši. Ljudje so jo poznali kot nasprotnico fašizma in nacizma, ki je rada pomagala domačinom v prizadevanjih za osvoboditev in ki ni preživela povojnega nasilja. V skrivnost je zavil tudi njen strah v

januarski noči 1946, ko je njen dom v žarečih plamenih zgorel do tal, v njem pa z vsemi dragocenostmi tudi gospa Dora. Večina Vojničanov je to tragedijo sprejela z veliko žalostjo in prizadetostjo. To doživeto bolečino so ljudje držali v zavesti z željo, da bi doživeli čas, ki bo brez zadržkov omogočil predstavitev življenja in likovne ustvarjalnosti slikarke.

Več kot deset let po njeni smrti so podatki v Vollmerjevem leksikonu, prebrani čisto po naključju prebudili med muzealci zanimanje za slikarko, za katero so bili leksikografski podani le skromni podatki o šolanju in kraju bivanja. Takrat so ljudje v Vojniku še vedno živeli v nezaupanju, pod vtisom vojnih in povojnih grozot. Pa vendar so se njihova srca počasi odprla in na dan so privreli spomini na gospo Doro. Znani domačin, mojster keramik, lončar in pečar v Vojniku, gospod Franjo Felicijan, je brez pomisleka spregovoril o slikarki. Prav kmalu se je oglasil tudi gospod Drago Mušič, ki je imel zadnja leta pred vojno ambulanto, v katero je prihajala tudi gospa Dora Hauserjeva. Mnogo zanimivosti o slikarki je posredovala gospa Milica Vauda - Bizjak, ki je bila slikarkina prijateljica.

I. 2. ŽIVLJENJE

Slikarka Doroteja Hauser je bila rojena leta 1877 v Gradcu, v ugledni meščanski družini.

slika 2 - HIŠA V GRADCU

Študirala je slikarstvo in si pridobila likovno izobrazbo in razgledanost v kulturnih središčih Evrope in to v času, ko so se uveljavljale raznolike umetniške usmeritve. Slikarstvo je študirala najprej v Gradcu pri profesorju Alfredu von Schrotterju, nato v Munchnu pri slikarju in oblikovalcu Wilhelmu von Debschitzu, ustanovitelju ateljeja za uporabno in likovno umetnost. Študij je končala v Dresdnu pri Karlu in Emiliji Pelikan - Mediz, ki sta bila priznana učitelja grafične umetnosti, krajinskega, figuralnega in portretnega slikarstva. V dvajsetih letih 20. stoletja se je z družino preselila na hrib nad Vojnikom, od koder je bil prekrasen razgled na Vojnik z okolico. Hrib so sprva imenovali Hauserjev, kasneje Stallnerjev. Gospod Morris Stallner, materin brat, je bil pobudnik za gradnjo doma onemoglih v Vojniku. Vsi idejni načrti so podpisani z njegovim imenom. Hiša, kjer je s starši stanovala, se je imenovala Herrenhaus (gospodska hiša).

slika3-DORINA MATI

slika 4 - DORINI STARŠI

Slikarkino življenje v Vojniku je bilo v glavnem povezano s premožnimi sorodniki in z nekaterimi krajani, za katere je bila gospa Dora spoštovanja vredna, izobražena dama, nadvse prijazna do vsakogar. Bila je aristokratsko vzgojena, doma so govorili nemški jezik. Imela je svojo doviljo in vzgojiteljico. Z vzgojiteljico, ki je bila Angležinja, je govorila angleško.

Imela je brata Pavla in sestri Renato in Lili. Nekaj časa je z njimi živela v hiši staršev. Kasneje se je starejša sestra Lili poročila z Wokaunom, lastnikom papirnice v Višnji vasi. Doroteja pa se je ukvarjala s slikarstvom in čakala na svojega bodočega moža. Zaročena je bila s častnikom angleške mornarice, Faberjem. Dogovorjeno je bilo, da se bosta poročila, ko se bo upokojil. Dora ga je dolgo čakala in ko se je vrnil, je bila že uveljavljena slikarka, ki je s svojimi deli že

zaslužila precej denarja. Njena neizobražena sestra Renata ni imela poklica in ker se je mati bala, da bo ostala nepreskrbljena, jo je ponudila Faberju za ženo. Poročila sta se in se preselila na graščino na Frankolovem.

Po tem hudem življenjskem razočaranju je Dora prekinila stike z družino in si na sosednjem posestvu postavila svojo hišo, kjer je živela in ustvarjala. Ostala je sama in se predala umetnosti.

V ateljeju njene hiše so nastajala dela različnih tematik. Ustvarjala je portrete, pokrajine, tihožitja. Obvladala je oljno in akvarelno slikartvo, risbe in grafike. Ukvarjala se je tudi z miniaturnim portretnim slikarstvom na slonokoščene ploščice. Njena specialnost pa so bile silhuetne podobe, škarjerezi. Dela, ki so nastala in jih lahko datiramo, so nastala med leti 1910 - 1943. V tem obdobju je razstavljala v Zagrebu, Rotterdamu, Celju, Splitu in Ljubljani. Pogosto so jo obiskovali razni umetniki, med njimi tudi njen profesor slikarstva.

Zelo rada je imela Dalmacijo, kamor je večkrat zahajala in tam ustvarjala svoja dela. Ker se je hotela naučiti osnov pogovorne srbohrvaščine, je prosila gospo Milico Vauda, da jo je dvakrat na teden ob angleškem čaju učila srbohrvaščino.

Le redki v Vojniku vedo povedati kaj več o Dori Hauserjevi kot slikarki, vsi pa se je spominjajo kot nenavadne, zanimive osebe, ki je

bila pripravljena pomagati vsakomur ne glede na narodnostno ali stanovsko pripadnost. V spominih ljudi ostaja samozavestna, izobrazena ženska, ki ni poznala premoženjskih ali starostnih razlik. Najrajši je imela otroke, ki so bili ob vsakem večjem prazniku njeni povabljeni in obdarovani gostje.

Tudi med drugo svetovno vojno je obdržala svoje dostojanstvo. K sebi je vabila slovenske otroke in jih obdarovala za Božič in Veliko noč. Bila je nasprotnica nacizma in fašizma, izogibala se je nemškega trgovca v Vojniku in raznih slovenskih izdajalcev.

Ob koncu vojne se je nova slovenska oblast odločila izseliti vse Nemce, ne glede na njihovo prepričanje. Gospa Dora si življenja brez svojega doma, brez pravljичne hiše in brez svojih umetnin ni znala predstavljati. Izčrpana od tegob, ki jih je doživljala med vojno in pod pritiskom grozeče nevarnosti, ki se s koncem vojne ni nehala, je v globoki duševni stiski zažgala svojo hišo in se med plameni ustrelila. Plemenita umetnica je končala svoje življenje v prasketanju plamenov, med dragoceno opremo svoje hiše, med svojimi likovnimi deli. Telesne ostanke slikarke so domačini z veliko prizadetostjo spravili v zemljo ob stari vojniški pokopališki vežici.

Od leta 1984 pa celo njenega groba ni več...

Kljub številnim pripovedim o grozljivem požaru in o strelah, ki so odjeknili, ostaja slikarkina smrt za marsikoga še vedno skrivnost. Je gospa Dora v strahu pred nacionalizacijo in pred izselitvijo res naredila samomor, ali pa se je takrat zgodilo nekaj povsem drugega. Marsikomu blede spomin na tisti čas, podatki so pomanjkljivi. Neznano ostaja tudi, kje se še nahajajo preostala likovna dela, kam so bila morda prenesena v usodnih medvojnih in povojnih časih... Ali so za večno izgubljena nekatera dela, o katerih so poročali, da so bila na razstavah v Celju, Zagrebu, Ljubljani, Splitu in drugod občudovana kot izbrani biseri, in da je bil izkupiček prodanih eksponatov največkrat namenjen revnim otrokom?

V tisti noči so bili izseljeni tudi Dorini sorodniki in drugi vojniški Nemci. Sorodniki umetnice še danes živijo na Dunaju in Salzburgu.

II.SPOMINI NA UMETNICO

II. 1.SPOMINI GOSPE MILICE VAUDA - BIZJAK

slika 5 - MILICA VAUDA

To umetnico sem spoznala, ko sem bila v dvajsetem letu. Takrat sem živel pri teti, ki je bila Nemka in je bila poročena z višjim oficirjem. Tako sem se naučila dobro nemško, nemško slovnico pa sem se naučila v šoli (končala sem pet letnikov učiteljišča).

Dora Hauser slovensko ni znala, govorila je dva jezika - nemško in angleško.

Nekega dne - bile so moje prve počitnice po maturi, sem sedela na klopi in brala knjigo. Mimo je prišla gospa Dora (takrat je bila stara

šestdeset let) in pozdravila sem jo po nemško. Ustavila se je in povedala, da je že slišala zame. Zanimalo jo je, kje sem se naučila tako dobro nemško. Ko sva se pogovorili, me je povabila, naj pridem naslednji dan na čaj. Vsak dan je namreč ob petih pila angleški čaj s sladko smetano ali mlekom, zraven sva jedli črni kruh namazan z maslom ali pa kekse, ki jih je sama pekla. Sama je pripravljala tudi džeme iz pomaranč. Povedala je, da jo je to naučila njihova vzgojiteljica, ki je bila Angležinja. Z njo je govorila samo angleško, zato je angleščino tako dobro obvladala.

Očarana sem bila nad njeno pravljичno hišo, ki je stala v bližini hiše, kjer je prej živel s starši. Hiša staršev se je imenovala Herrenhaus (gosposka hiša), malo nižje pa je bila še ena velika zgradba. V spodnjem delu te zgradbe so imeli konjušnico in krave, zgoraj pa je stanovala služinčad. Njena družina ni imela nobenega stika s preprostimi ljudmi. Sebe so imenovali »Herren Volk«. Z gospo Doro sva se sčasoma spoprijateljili, čeprav je bilo med nama kar štirideset let razlike. Igrala je kitaro in mi včasih zaigrala in zapela kakšno angleško pesem. Pogosto mi je pripovedovala zgodbe iz svojega življenja. Zaupala mi je tudi zgodbo o svojem največjem življenjskem razočaranju.

V aristokratskih družinah, v kakršnih je živel Doroteja, je bila navada, da so si izbrali bodoče partnerje. Njej je bil za ženina izbran nek angleški mornariški oficir Faber, ki je plul na bojnih ladjah. Imel

je skrajšano delovno dobo in ob upokojitvi, bi se naj z njo poročil. Doroteja je čakala na njegovo vrnitev, si z njim redno dopisovala in se medtem ukvarjala s slikarstvom. Ko je najavil svoj prihod, je Dora že bila uveljavljena slikarka, ki je bila tudi materialno dobro preskrbljena. Doroteja je imela še dve sestri, Lili, Renato in brata Pavla. Mlajša sestra Renata ni imela nobene izobrazbe in ko je Faber prišel, mu je mati ponudila Renato za ženo, ker jo je želela finančno preskrbeti.

Doroteja je bila strašansko razočarana, sprla se je z vsemi domačimi, razen s svojo doviljo. Na zemlji, ki ji je na hribčku pripadala, si je dala sezidati svojo hišo. Hiša je bila enonadstropna, krita s slamo, pred njo pa je bil v terasah urejen skalnjak, kjer je imela rože in jagode. Pred hišo je bila velika lesena terasa na lesenih stebrih. Na njej je bila velika lesena miza, okrog nje pa lesena klop. Hišna okna so bila kmečko izdelana z lakiranimi policami, na vsaki polici je bilo korito s cvetjem. Tudi notranjost hiše je bilo zelo zanimivo urejena. Tla so bila pokrita z ladijskim podom, ki je bil v vsaki sobi druge barve. Pobarvala ga je slikarka sama. Hiša, v kateri Dora živela, je bila res pravljíčna.

slika 6-DORINA HIŠA

Pri vzdrževanju hiše je gospe Dori pomagal pomočnik, imenovala ga je Semjonov. Sčasoma je postal prava gospodinjska pomočnica, odpiral je tudi vrata gostom. Imel je ženo in otroke, ki so pomagali pri delu na vrtu in v sadovnjaku. Gospa Dora je bila prijazna, znala je najti stik z vsakim, čeprav je slovensko znala le kakšno besedo, toda razumela je več. Velikokrat se je sprehajala po krajih okrog Vojnika. Včasih je stopila v kakšno kmečko hišo in povsod je bila dobrodošla. Rada je imela preproste, slovenske ljudi in jim vedno priskočila na pomoč, če je bilo potrebno. Seveda pa je imela stike tudi z bolj odličnimi ljudmi. Doma je sprejemala obiske, med katerimi so bili številni izobraženci, tudi slikarji. Imela je tudi prijateljice iz Anglije, ki so jo prišle obiskat.

slika 7 - PRIJATELJICE IZ ANGLIJE

Bila je zanimiva, samozavestna, izobražena ženska. Rada je potovala in se oblačila po tedanji modi. Že tedaj je nosila hlače, kar je bilo za njeno starost v tistih časih nenavadno. Bila je dobra športnica, svojo kondicijo je neprestano vzdrževala in še pri šestdesetih letih je naredila most nazaj.

Na njeni mizi je bilo pogosto Dantejevo delo, ki ga je umetnica rada prebirala. Veliko je slikala in izdelovala škarjereze, ki jih je potem prodajala. Izdelovala je tudi miniaturne portrete na slonovo kost. Spominjam se, daje nekoč nesla veliko število obeskov v Munchen na razstavo in je vse prodala.

Dora ni bila pobožna ženska, toda ko je cerkev v Vojniku dobila prve tri zvonove, je naslikala oljno sliko »Zvonovi v Vojniku« in jo poklonila cerkvi. Na zadnjo Stranje zapisala, naj zvonovi zvonijo njej v spomin. Sliko še vedno hranijo v župnišču v Vojniku.

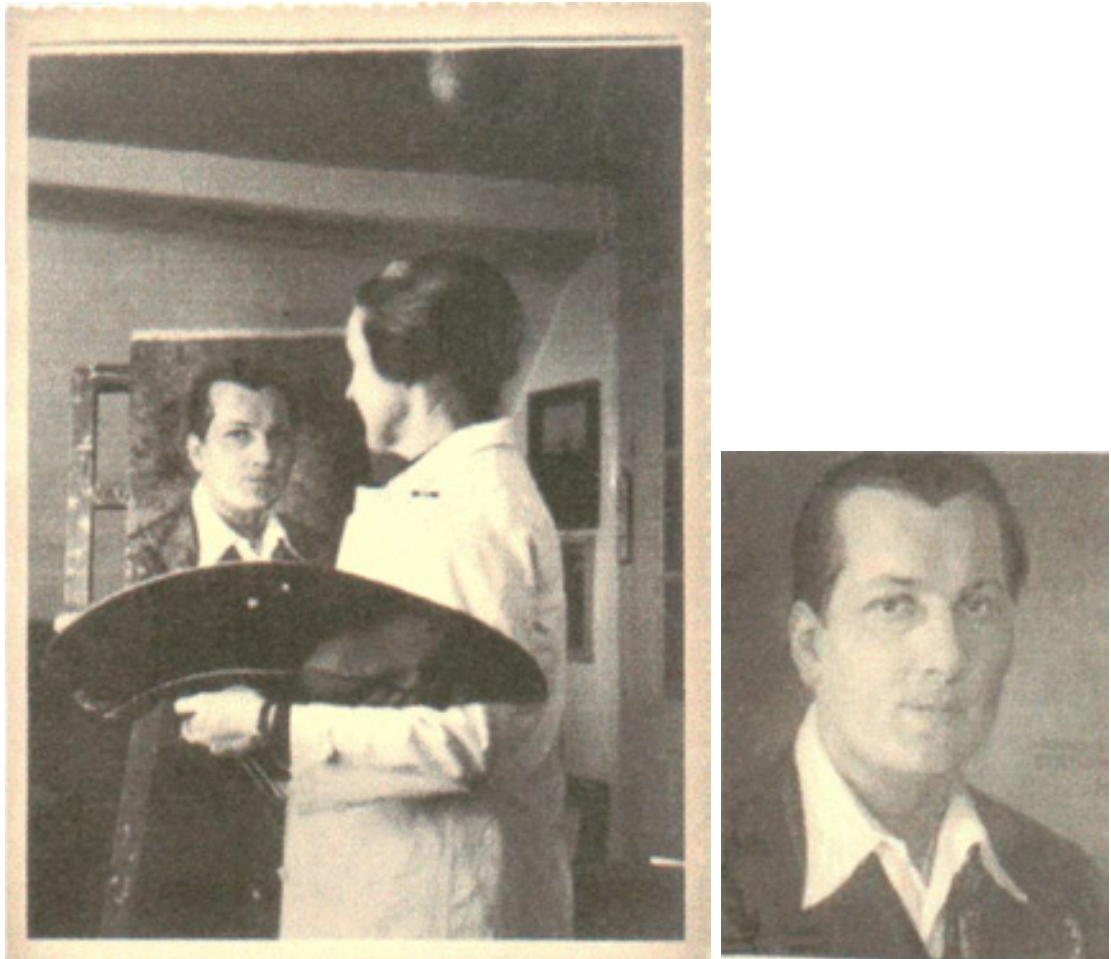
Zelo rada je odhajala v Dalmacijo in tam ustvarjala svoja dela, Povedala mi je, da ljubi jadransko morje. Tam so nastajale prelepe slike, ki jih je potem prodajala. Vračala se je vedno v iste kraje in stanovala pri ribiških družinah. Včasih se je s kakšnim ribičem odpeljala z ladjo in se vračala zvečer. Ker se je želela naučiti srbohrvaškega jezika, da bi se v Dalmaciji lažje sporazumevala, me je prosila, če bi jo učila pogovorne srbohrvaščine. Tako sva se še bolj zbližali in bila mi je zelo hvaležna. V zahvalo me je portretirala (ta slika je na žalost zgorela).

slika 8 - FOTOGRAFIJA PORTRETA

Takrat je bil pri njej na obisku njen učitelj slikarstva.

Portretirala je tudi mojega moža, sliko je sama uokvirila in mu jo izročila. To sliko ima danes moj sin v Mariboru.

slika 9 - PORTRETIRANJE MOŽA GOSPE MILICE

Nekoč je izdelala tudi odlitek iz mavca moje leve roke. Zelo lepo je uspel in na nekem tekmovanju je z njim osvojila prvo nagrado.

Nikoli ne bom pozabila njene velikodušnosti. Ko sva se z možem poročila, mi je podarila ključe njene hiše, da sva lahko tam preživela »medeni teden«, sama pa je medtem odpotovala.

Zelo rada je imela vojniške otroke in je zanje vsako leto ob Veliki noči pripravila iskanje »zajčka«. Prosila me je, da sem darilca (gnezdeca, zajčki iz lecta in keksi pečeni doma) skrila po vsem sadovnjaku, v dupla, v grmičke. Otroci so s seboj prinesli cekarčke in iskanje se je začelo. Več kot je kdo našel, več je imel. Nato so prišli otroci sedet na verando in gospa Dora jim je postregla s kakavom, keksi in potico. Ko so pojedli, so skupaj zapeli še kakšno slovensko pesem. Ob neki priložnosti je otrokom izdelala tudi vetrnice iz barvastega papirja.

slika 10- VELIKA NOČ

Umetnica je bila zelo zavedna ženska, sovražila je Nemce in pobijanja. Zaveznika je našla tudi v županu, ki se je pisal Steinberger. Povedal ji je, da bi bilo v Vojniku med vojno izseljeno veliko manj ljudi, če ne bi bilo domačih izdajalcev. Po II. svetovni vojni pa so bili vsi Nemci, ki so živeli v Vojniku, v nemilosti, ker je prišla nova oblast. Dora je izvedela, da bodo izselili vse Nemce, tudi njo, čeprav

je bila vso vojno proti fašizmu. Na Vojnik in svojo hišo je bila zelo navezana.

Spominjam se pisem, ki mi jih je pisala gospa Dora. Rekla mi je:

»Če bodo prišli pome, bom spustila psa (imela je psičko Iro), ustrelila v zrak, da se bo pes prestrašil in zbežal, hišo bom zažgala, sebe pa ubila.«

Kaj je doživljala v tisti noči, ko je s svojimi deli vred zgorela v hiši, ki jo je nadvse ljubila, ne bomo izvedeli nikdar. Se danes pa občutim globoko žalost ob spominu na prijateljico, od katere me je ločilo celih štirideset let, pa je kljub temu z veličino svojega srca znala najti pot do mojega srca.

II. 2.SPOMINI GOSPE ZORE HRASTNIK

slika 11 - ZORA HRASTNIK

Slikarka Doroteja Hauser je bila izjemna ženska, ki je s svojim načinom življenja izstopala iz vojniške povprečnosti. Njena pravljíčna hiša, ki je stala na hribčku nad Vojnikom mi je močno ostala v spominu. Tam sem bila večkrat z očetom, ki je bil takrat mizar in je redno vzdrževal notranje prostore v hiši. Takrat sem videla njene lepe sobe in slikarski atelje, kjer je slikala in ustvarjala škarjereze. V spominu sta mi ostali češnjeva soba - pohištvo in tla v barvi češnje in modra soba, kjer so bila tla pobarvana svetlo modro.

Umetnica se je po Vojniku pogosto vozila s posebnim, holandskim kolesom, ki je imelo zelo visoko krmilo, tako da se je držala zelo ravno. Nosila je široko krilo, na glavi pa je imela nazaj zavezano ruto s trdim oglavjem, ki je po hrbtu plapolala za njo kot pajčolan (spominjala me je na princese iz pravljic).

Spominjam se velikonočnih praznovanj, ki jih je gospa vsako leto prirejala za vojniške otroke. Med vojno sem nekoč tja spremljala brata Branka in sestro Marijo. Otroci so po vsem hribčku iskali zajčka, kot so takrat to imenovali. Zunaj smo bili vsi lepo postreženi, praznovanje pa se je končalo s skupinsko fotografijo.

slika 12-VELIKA NOČ

Mojemu stricu Ivanu, ki je bil takrat upravnik pošte v Vojniku, je slikarka ob Veliki noči nekoč podarila umetniško okrašeno košaro, iz katere so viseli poslikani barvast trakovi iz svile. Košara je bila polna dobrih piškotov. Vsak je bil drugače poslikan s sladkorjem, čokolado in jedilnimi barvami. Piškoti so bili tako lepi, da jih je bilo kar škoda pojesti, vendar pri moji sladkosnednosti niso dolgo počakali.

Včasih je slikarka prirejala tudi pustovanja za otroke, zato je imela doma maškaradno garderobo. Spomnim se, da sva šli z mamó k njej, da nam je posodila obleke za maškarado, ki smo jo imeli v vrtcu. Branko je dobil kostum za belega prašička, mlajše sestre so bile palčki, jaz pa sem bila Sneguljčica.

Ko je bilo konec vojne, so slikarko angleški sorodniki vabili, naj zapusti Vojnik, da ji nova oblast ne bi postala nevarna. Vendar se je med domačini varno počutila in ni želela oditi. Na žalost pa se je njeno življenje tragično končalo.

Takrat smo stanovali blizu glavne ceste v Vojniku in smo vsak dan opazovali valeče trume, ki so bežale proti Avstriji. Najprej so prišli banatski Nemci s svojimi značilnimi vozovi, družinami in perjadjo, za njimi ustaši, Kozaki, umikajoči se nemški vojaki, nato domobranci. Potem so v Vojnik prikorakali domači partizani s terena, ki smo jih z veseljem sprejeli, in ustanovili domačo oblast. Vojniške Nemce, ki so predstavljali 5. kolono, so likvidirali, gospa Doroteja pa je ostala varna na svojem gričku, saj smo vsi jamčili za njo.

Potem pa so prihajale vedno nove in nove brigade zmagovitih osvoboditeljev. Enkrat je prikorakala črnogorska brigada z divjimi borci, ki so spraševali, kje so še Nemci. Ne vemo, kateri zlobnež jim je prišepnil, da na »Stallnerjevem hribu« živi Nemka. Brez vednosti vojniških oblasti so vdrli na hrib in od gospe Doroteje, ki je živela

sama, zahtevali, da jim odpre. Ker je vedela, kaj jo čaka, je zažgala svojo lepo hišico, potem pa se je ustrelila. Hiša je imela slamnato streho in je gorela kot baklja, zgorelo je vse, vsa njena olja, slike, ki jih je leta in leta ustvarjala. Vsi smo prizadeti opazovali to barbarsko početje in kadeče pogorišče. Radovedna vojniška dekleta smo se drugi dan proti večeru odpravila na pogorišče in v grozi odkrila ožgane ostanke gospe Doroteje. Pretresena smo obvestila pristojne, da so jo naskrivaj pokopali na vojniškem pokopališču.

Od njenih umetniških slik ni dosti ostalo, samo tisto, kar je prej podarila ljudem, ki jih je portretirala. Mogoče , da so sosedje kaj našli v bunkerju pod zgorelo hišo.

Njene škarjereze je imela Boža Pelikan. Tudi jaz imam majhno grafiko, ki jo je podarila našemu stricu Ivanu, ki je bil upravnik pošte v Vojniku.

Ko pa je celjski Pokrajinski muzej priredil razstavo njenih del, se je zopet našlo nekaj njenih slik. Takrat je bilo obljubljeno, da bodo posneli film o njenem življenju.

III.LIKOVNA IZOBRAZBA IN DELA

Slikarka Doroteja Hauser je slikarstvo študirala najprej v Gradcu pri profesorju Alfredu von Schrotterju, nato v Munchnu pri slikarju in oblikovalcu Wilhelmu von Debschitzu, ustanovitelju ateljeja za uporabno in likovno umetnost. Študij je končala v Dresdnu pri Karlu in Emiliji Pelikan-Mediz, ki sta bila priznana učitelja grafične umetnosti, krajinskega, figuralnega in portretnega slikarstva.

Z znanjem, pridobljenim šolanjem, upoštevanjem tradicije in modnih izražanj si je Dora Hauser polagoma izoblikovala izhodišča za likovno tvornost, za ustvarjalno svobodo in lastno umetniško izpoved.

Z informacijami, ki opozarjajo na slikarko ob njenih razstavah in vrednotijo dela, ter s pomočjo njenih do zdaj ohranjenih in odkritih del lahko razpoznavamo raznolikost in kakovost njenega ustvarjanja. Uveljavljala se je na različnih področjih, tudi na področju oblikovanja. Obvladala je oljno in akvarelno slikarstvo, delala je risbe in grafike, zlasti jedkanice in še v drugih grafičnih tehnikah, kot sta vernis-mou in suha igla. Pravijo pa, da se je preizkušala tudi v kiparstvu. Zanimale so jo različne teme - od portretov, tihožitij, do figuralnih, krajinskih, pravljичnih, športnih in drugih motivov. Nekatere od teh je namenjala samo dekoraciji uporabnih predmetov.

slika 13 - GRAFIKA

Portreti, ki jih je naslikala Doroteja Hauser po lastni izbiri modelov ali po naročilu, so obravnavani realistično, podani so v profilu ali en face, največkrat pred nevtralnimi ozadjem, modelirani so skrbno in svetlobno ubrano. Izredno rada je portretirala otroke. Na njihovih portretih se odraža slikarkino poznavanje otrok, govornica njihovih

obrazov in njena naklonjenost, ki jo je namenila vsakemu malemu modelu posebej.

slika 14 - PORTRETA

Znano in občudovano je bilo miniaturno slikarstvo Dore Hauser. Naredila je vrsto portretov z nanašanjem akvarelnih ali tempera barv v črticah na slonokoščene ploščice, podobno kot so to delali mojstri miniaturnega slikarstva prve polovice 19. stoletja. Ti so na malih površinah uveljavljali pri slikanju portretov nežnost kolorita, prosojnost inkarnata in eleganco modelov. Nevtralno ozadje so zamenjali s sinjim nebom, z oblaki, s pokrajino in drevjem. Dora Hauser pa je poleg uveljavljenega načina želela v svojem miniaturnem slikarstvu opozoriti tudi na individualnost in razpoloženje človeka. Filigranske medaljone je izdelovala po naročilu. Naročnik je kupil

medaljon z zlato ali srebrno podlogo, na kateri je bila porcelanasta plošča. To so bila cenjena in draga dela.

slika 15 - MINIATURI

Slovela je kot uspešna miniaturistka, portretistka, kije ustvarila, kot je doslej ugotovljeno, upodobitve znanih oseb Celja, Zagreba, Splita in seveda tudi Vojnika.

Kot slikarka krajin in tihožitij, zlasti cvetličnih, se je predstavljala kot ustvarjalka neposredno doživetih motivov, kakršne je opazila in občudovala s svojim subtilnim slikarskim očesom. Upodabljala jih kompozicijsko pretehtano in dognano.

slika 16-OLJE

Izdelovala je tudi odlitke rok in otroških glav iz mavca.

Velik sloves si je Dora Hauser z virtuoznimi figuralnimi silhuetnimi podobami. Izdelovala jih je v načinih, ki so bili uveljavljeni že prej, zlasti v času secesije - kot ploskovite risbe s tušem, kot zahtevne škarjereze s črnim ali večbarvnim papirjem ali v prefmjeni englomise

tehniki. Veliko pozornost pri izdelovanju silhuet z risanjem, barvanjem, izrezovanjem, pa tudi s posebnim razmnoževanjem, je pogosto namenjala portretnim upodobitvam v profilu, figuralnim, rastlinskim, živalskim in drugim motivom. Tudi silhuetno izražene teme je plasirala kot okras na uporabne predmete. Silhete so ji služile tudi za ilustracijo in pri izdelavi inicialk ali pa je inicialke delala s pomočjo silhuet.

slika 17-INICIALKE

Kot sloveča avtorica visoko cenjene, zanjo značilne »črne umetnosti«, je ustvarila več portretnih upodobitev znanstvenikov, umetnikov in drugih. S svojimi silhuetnimi uresničitvami se je namreč izkazala kot spretna, prefinjena mojstrica, kot aristokratinja tovrstne umetnosti, ki je znala in uspela pričarati estetski učinek silhuetnih podob svoje »črne umetnosti«.

slika 18-SILHUETE

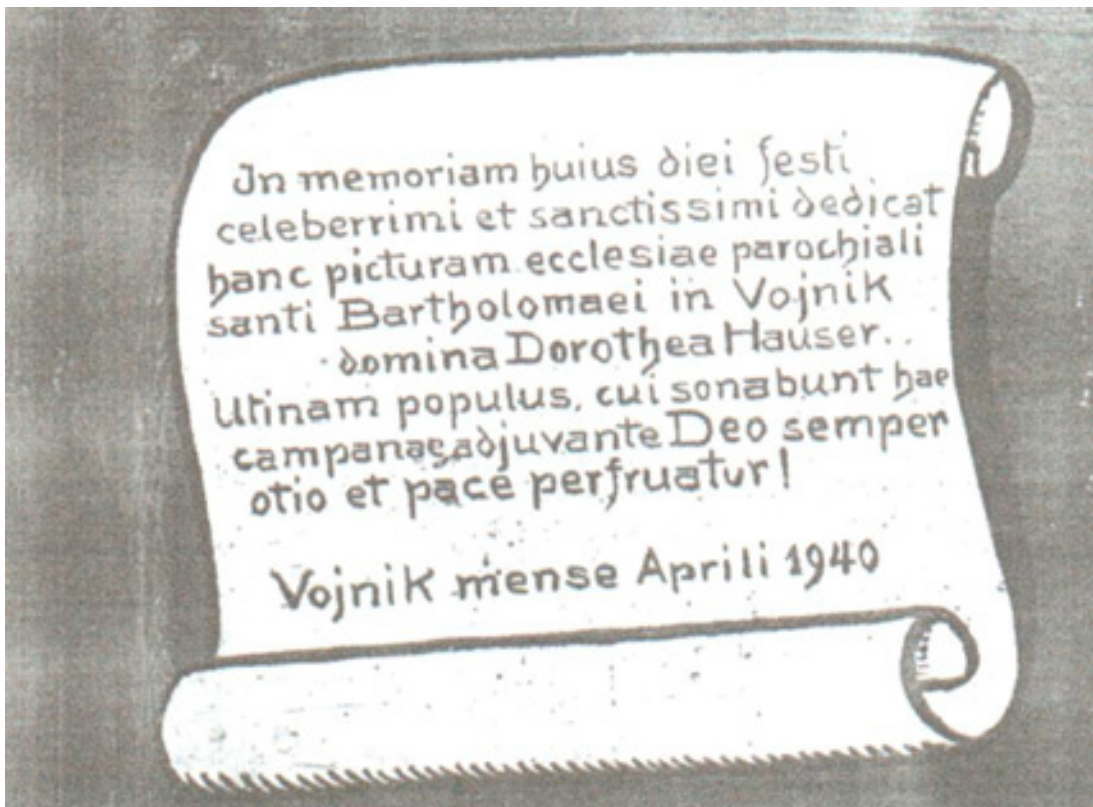
Na podlagi zbranega gradiva in spoznanj lahko ugotavljamo, da se je Dora Hauser kot nadarjena, izobražena slikarka in sposobna oblikovalka izražala na svoj način. V že uveljavljenem žanru si je brez posebnih ambicij za likovne novosti ustvarila in zadržala nivo kvalitete. In kot taka je imela kljub bivanju v Vojniku, kraju izven kulturno pomembnih središč, zlasti kot miniaturistka in ustvarjalka »črnih umetnin« med poznavalci in ljubitelji likovne umetnosti, velik renome.

Milena Moškon

III. 1.SLIKA, KI JO HRANI ŽUPNISCE V VOJNIKU

Na sliki je podan prizor pred župnijsko cerkvijo svetega Jerneja v Vojniku v času, ko so obstali pred vrati cerkveni predstavniki zaradi blagoslovitve štirih, s cvetličnimi venci okrašenih zvonov, ki so postavljeni v ospredje prizorišča. Okrog zvonov se je zbrala množica ljudi, desno so častni povabljeni, na južni strani pa številčna publika v pričakovanju svečanega dogodka. Nekateri so se povzpeli na drevje v želji, da bi imeli lepši pogled na dogajanje. Praznično vzdušje dogodka ustvarjajo zastave, prapori, slavolok z datumom 11. februar 1923 in napisom: **Zvonite slavo bogu.** V ozadju je vidna pokrajina s stavbo takratne hiralnice in hribi. Na hrbtni strani slike je napis: *In memoriam huius diei festi celeberrimi et sanctissimi dedicat hanc picturam ecclesiae parochiali santi Bartholomaei in Vojnik domina Dorothea Hauser. Utinam populus cui sonabunt hae campare adjuvante Deo semper otio et pace perfruatur ! Vojnik mense April 1940.*

Dora Hauser je naredila sliko po predlogi, po fotografiji in jo v času, ko je portretirala tedanjega vojniškega kaplana, Viljema Jevšnikarja, poklonila cerkvi sv. Jerneja v Vojniku z željo: » Da bi ljudstvo, ki mu bodo zvonili ti zvonovi, z božjo pomočjo vedno uživalo blagostanje in mir. »

slika 19 - ZVONITE SLAVO BOGU

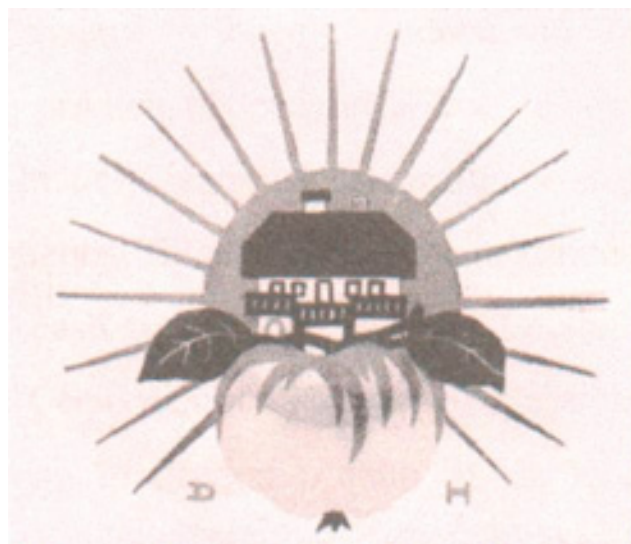
III. 2. ŠKARJEREZ V SPOMINSKI KNJIGI

V spominski knjigi Štefke Tanškove iz Vojnika je ohranjena okrasna aplikacija, barvni škarjerez iz leta 1943, ki ga je naredila gospa Dora. Za spomin je slikarka sredi sončnega zahoda v obliki velike krogle z žarki prikazala pročelje svoje hiše, postavljene na jabolko, na enem sadežu od tistih treh, ki so v atributu, v emblemu njenega imena... Kot da bi s tem motivom želela že tedaj opomniti na žarke, na plamen, ki bo žarel nad njeno hišo... In da ostaja v odmevu žalostinka v njen spomin !..

V knjigo je zapisala:

Der kleinen Stefi zur Erinnerung an die Ostern ihrer Kindheit!

17.10.1943

slika 20 - BARVNI ŠKARJEREZ

III.3.SILHUETA

Silhueta je lik ali predmet prikazan enobarvno ali ploščato, samo z eno barvo ali konturo kot senca. Kot silhete se večinoma izdelujejo portreti v profilu, izrezujejo se iz črnega papirja in se lepijo na belo podlago. Redkeje pa se uporablja obraten postopek, to je svetla slika na temni podlagi. Izrezovanje likov je bilo v daljnih vzhodnih deželah, v Perziji in Turčiji, cenjeno že v starih časih. V Evropi pa so takšni izdelki nastali v sredini 17. stoletja. Silhueta je dobila ironičen naziv po izredno skopem ministru Ludvika XV., Etiennu de Silhouette-u (1709 - 1767), ki je bil kot finančni minister poznan po izredni varčnosti. Silhueta je bila takrat sinonim za varčnost pri barvi v nasprotju z kolorizmom portretne miniature. Postala je modna privlačnost tudi izven Francije - v Angliji, Nemčiji, Švici, Avstriji in drugih deželah. Uporabljali so jo celo na izbranih uporabnih predmetih in kot ilustracijo. Silhete so risali, izrezovali in včasih razmnoževali. Portretne silhuetne podobe so bile med drugim namenjene tudi prijateljski menjavi, kot je danes to običaj s fotografiranjem. In prav iznajdba fotografije je v preteklem stoletju zmanjšala priljubljenost silhete. Znova pa je silhuetni način izražanja postal aktualen v času secesije, ko se je uveljavljal tudi kot okras na modnih predmetih, celo na urah, nakitu, tekstilu, vezeninah, cigaretih dozah, razglednicah in drugod. Znano je, da je silhueta prinašala veliko radost med ljudi, z njo so doživljali eleganco časa v vsem obdobju secesije in še v sledečih desetletjih.

Silhueta se močno razvila v 19. stoletju v Nemčiji (karikature, humoristični prizori, omamentalni in živalski motivi).

III. 3.1. SILHUETE DORE HAUSER

IV. RAZSTAVE

Dora Hauser je leta **1921** razstavljala v Zagrebu. Temu dogodku je bila namenjena posebna pozornost v tisku, ki je opozoril na zanimivo razstavljeno »črno umetnost«. Omenjene so takrat nastale portretne silhete znanih zagrebških umetnikov, kot so Manci Clement Crnčić, Bella Csikos - Sessia, Milka Poganič in Ivo Tkalčić. Poročajo, da je dobila slikarka med razstavo naročilo, naj izdela zagrebške motive, serijo »Zagreb v silhueti«.

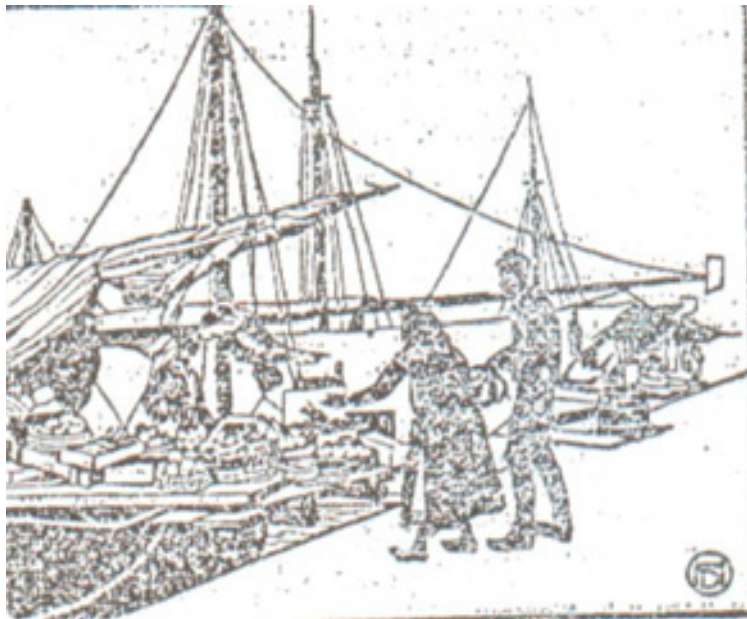
1922 je Hauserjeva razstavljala v Rotterdamu.

1923 se je Dora Hauserjeva predstavila v Celju z razstavo v pomoč revnim otrokom. Baje so v času razstave vsi v mestu govorili o tem likovnem dogodku, o silhuetnih slikah, miniaturah znanih osebnosti in malih oljnih podobah s prelepimi domačimi motivi. Poudarjali so, da so eksponati prvovrstni, da zasluži umetnica vse priznanje in zahvalo.

Leta **1927** je razstavljala v Splitu. Izrekli so ji odlične ocene s poudarkom, da ima slikarka poleg izvrstne šole še lep prefinjen občutek....

»Najbolj uspele so portretne miniatures, na katerih so vidni dovršena risba in modelacija. To je fino, subtilno delo in vsaka slika je mala umetnina... V svoje miniatures zna Dora Hauserjeva vnesti vso eleganco stila... Razstavljeni so tudi dobro narisani motivi iz Splita in

akvareli, živega in veselega kolorita - tako kot vidi Hauserjeva naš Split.«

slika 21-SPLIT

(Nova doba, Split 6.12.1927)

V Ljubljani je Dora Hauserjeva razstavljala leta **1931** v Jakopičevem paviljonu s članicami »Kluba likovnih umetnic«. Pripravila ga je slovenska slikarka Elda Piščanec. Doroteja Hauser se je predstavila prvič in to z devetimi eksponati, tudi s portretom znane jugoslovanske osebnosti, monsignora don Franca Buliča, ki je nastal skupaj z drugimimi ob razstavi v Splitu. Ante Gaber poroča, (Slovenski narod, 12.9. 1931), da si je razstavo ogledala tudi kraljica Marija pod vodstvom Anice Zupanec - Sodnikove in da je razstava kraljici tako ugajala in jo je tako zanimala, da si je vsa dela ogledala trikrat. »Doroteja Hauser iz Vojnika je edina naša miniaturistka, ki hodi z največjimi mojstri te lepe, na žalost izumrle umetnosti. Z

najslavnejšimi angleškimi in dunajskimi miniaturnimi se lahko merijo njeni izraziti portreti in ves duh minulih galantnih časov dihajo njene silhuete na englomise ploščah. Kraljica smatra miniaturnost upravičeno za prav interesanten pojav v sedanji dobi rekordnega tempa«.

Poročevalec v Jugoslovanu je zapisal, da »je razstava v marsičem presenetila in kakovost teh del, če izvzamemo nekatera, ki bi morala izostati, napravi na človeka nadvse ugoden vtis in priča o resnem stremljenju naših žen v slikarski umetnosti«, in da »si je Hauserjeva izbrala čisto posebno polje, slika nekatero miniaturo na slonovo kost in englomise plošče, kar napravi lep starinski vtis«.

Nikjer ni podatkov, da bi Dora Hauserjeva po letu 1931 še kje razstavljala.

Več kot deset let po smrti slikarke, so muzealci v Vollmerjevem leksikonu po naključju našli podatke o Doroteji Hauser. Počasi se je začelo raziskovalno in zbirateljsko delo v okviru celjskega muzeja. S pomočjo arhiva Muzejskega dokumentacijskega centra v Zagrebu in s pomočjo posameznikov, ki so v otroških letih poznali Doro Hauserjevo ali pa imeli še kakšno njeno delo, je bilo zbranih več fotografij, slik, grafik, miniatur in silhuetnih podob.

Kot uspeh dolgoletnih skupnih prizadevanj je bila v okviru celjskega Pokrajinskega muzeja in turističnega društva Vojnik pripravljena prva razstava zbranih del v Ateljeju Kulturnega doma v Vojniku. Otvoritev z naslovom » RAZSTAVA V SPOMIN SLIKARKI DOROTEJI HAUSER » je bila 16. 9. 1991 ob 11. uri. Svečanosti se udeležila nepričakovana množica domačinov in povabljenecv od drugod, tudi iz Barnbacha v Avstriji. Med ljudmi je prevladovalo zadovoljstvo, navdušenje, nekateri so bili celo srečni. Franjo Felicijan je dejal:«
Pepelnato sivino iznad Vojnika končno le odnaša veter. »

Malo pred Božičem, 20.12.1991, je bil manjši izbor likovnih del Dore Hauser predstavljen v Ljubljani, v zasebni galeriji GEMA. Razstava je bila za številne obiskovalce zanimiva in marsikdo je bil presenečen nad odličnostjo škarjerezov.

4. 2. 1992 je v Stari grofiji v Celju Pokrajinski muzej pripravil posebno razstavo.

22. 6. 1992 pa je bila razstava v Stolze Glass - Center v Barnbachu v Avstriji.

Knjižnica Vojnik je škarjerez Majda, ki je nastal leta 1936, z dovoljenjem gospe Majde Fisher uporabila kot svoj simbol. Simbol je bil upodobljen tudi na vabilu za otvoritev knjižnice.

slika 22- VABILO

Na vsako razstavo Dore Hauser so opozarjala lepa vabila, plakati z osnovnimi informacijami, že pred razstavo v Vojniku pa je bil na razpolago tudi katalog, ki je predstavil prve ugotovitve v zvezi s slikarko in njenim likovnim ustvarjanjem. Katalog je izdal Pokrajinski muzej v Celju s pomočjo sponzorjev, pripravila pa ga je avtorica razstave in raziskav, umetnostna zgodovinarica Milena Moškon v sodelovanju z znanim oblikovalcem Radovanom Jenkom, mojstrom fotografom Viktorjem Berkom in tiskarno Dinokolor Vojnik. Besedilo je v nemščino prevedel Jože Keber.

Vse otvoritve in razstave so bile z veliko pozornostjo predstavljene v časopisih, v oddajah po radiu in televiziji, tudi v Avstriji, RTV Ljubljana je naredila številne posnetke kot pripravo za predvideno dokumentarno oddajo s področja kulture, besedili o Dori Hauser sta na podlagi ugotovitev Milene Moškon v rokopisih pripravila Katarina Lavš in Matjaž Koncilija.

Za leto 1994 sta bila izdana stenski koledar in mali žepni koledarček z atraktivnimi silhuetnimi podobami Dore

Hauser. Koledarje je odlično oblikoval Radovan Jenko, spremljajoče besedilo pa je pripravila Milena Moškon. Izdana je tudi serija 10 razglednic s silhuetnimi figuralnimi motivi Dore Hauser. Tudi to je oblikoval Radovan Jenko.

slika 23 - ŽEPNI KOLEDARČEK

S poslikavo silhuetnih motivov Dore Hauser je okrasila nekaj kozarcev grafična oblikovalka Zvonka Požun. Predstavila jih je junija 1993 v izložbi Turističnega društva v Vojniku kot posebnost, kot unikatne spominske kozarce.

Novinar Marko Radmilovič je pripravil posebno radijsko oddajo za radio Slovenija v sodelovanju z Marijo Rober, Mileno Moškon, Friderikom Kolškom, Jožetom Tanškom in Benom Podrgajsom. Uvrstil jo je med oddaje » Sledi časa » z

naslovom » Silhuete Dore Hauser »januarja 1995. Oddaja je bila sprejeta med poslušalci radia kot zanimivost.

Turistično društvo Vojnik je celo foto - koledar, ki ga je za leto 1997 pripravil Dinokolor Vojnik opremilo z dvanajstimi fotografijami, ki so povezane z gospo Doro Hauser.

V.OBJAVLJENI ČLANKI

Ko si neki narod in kulturno - umetniško okolje oblikuje vodilno razvojno črto ali tok svoje umetnosti, napoči čas, da razišče in osvetli vse tiste pojave in ljudi, ki so ta tok omogočili ali ga vsaj povezali s širšem zaledjem, s tisto umetniško klimo, v kateri je možen končni izbor, preskok iz kvantitete v kvaliteto. Dora Hauser je bila zagotovo osebnost, ki je v svojem delu združevala mnoge komponente in tudi kvalitete tako, da je njen opus v malem podoba skoraj vsega tistega vmesnega, kar povezuje obe sferi.

Bila je slikarka, ki je gledala barvno in urejala svoje izreze iz narave v dekorativno izpovedne celote, obvladala je nekaj grafičnih tehnik. Nekaj zgodovinske reminiscence, funkcionalno povezane z ženskim občutkom za krasimo, subtilno, natančno, nam posredujejo njeni škarjerezi, silhuetne izrezanke, ki nas povezujejo z nekim okusom in neko meščansko kulturo, ki je med nami ni več. Bila je ena zadnjih (poleg Elze Oberligner) miniaturistk in njeni fini, s tenkočutno strukturo in na slonovo kost slikani portreti izdajajo solidno risbo, dober prostorski čut in pretanjeno barvno kulturo.

Žal so to le ostanki nekega opusa, ki pa nam, z ljubeznijo zbrani in strokovno predstavljeni, posredujejo tistega duha in tisto pretežno intimno kulturno obdobje, iz katerega so pognali prenekateri žlahtni poganjki naše vrhunske umetnosti.

Janez Mesesnel (Delo, 10.1. 1992)

Dorothea Hauser: Ehrung einer untersteirischen Künstlerin

Das Stadtmuseum in Cilli mit ihrer Leiterin, Frau Prof. Milena Mořkon, gestaltete in Zusammenarbeit mit dem Steirischen Glaskunstzentrum und dem Glasmuseum Bärnbach im Stözl Glas-Center eine Gedächtnisausstellung für die Malerin Dorothea Hauser, die viele Jahre in Hohelegg gelebt hat.

Zur Eröffnung dieser Ausstellung kam eine Abordnung aus Cilli und Hohelegg mit dem Vorsitzenden des Vollzugsausschusses der Stadt Cilli, Herrn Krajnc, und dem Abt von Cilli, Prälat Monsignore Kolšek an der Spitze. Nach einer Gedenkmesse in der Bärnbacher Kirche nahm der Bürgermeister von Bärnbach, Herr Karl Neuhäuser, die Eröffnung der Ausstellung vor, die ebenso wie die Messe von einem Sängerkor aus Hohelegg musikalisch umrahmt wurde. Einleitende Worte sprachen Frau Prof. Mořkon und für die steirischen Gastgeber Herr Bundesrat Dr. Ernst Lasnik. Als Vertreter unserer Landsmannschaft begrüßte unser Ausschußmitglied Josef Ehrhott die Gäste aus unserer alten Heimat und gab der Hoffnung Ausdruck, daß sich unsere Beziehungen gut entwickeln mögen.

Was wissen wir von der Malerin Dorothea Hauser?

1877 in Graz geboren wurde ihr Hohelegg schließlich zur Heimat. Sie hatte dort Verwandte und besaß ein Haus. Sie genoß eine gute künstlerische Ausbildung, zunächst bei Professor Schrötter an der Landes-Kunstschule in Graz, später in München und Dresden. Sie interessierte sich für verschiedene Malthemen und beherrschte sowohl Öl- und Aquarelltechnik wie auch Zeichnung und Graphik. Ihr Hauptgebiet

auf Elfenbein, und mit ihren Scherenschnitten war sie eine Meisterin in der Kunst des Silhouettenschneidens. In den Jahren 1921–31 nahm sie an Ausstellungen teil, hat sich aber auch in eigenen Ausstellungen vorgestellt: Agram, Rotterdam, Cilli, Split und Laibach. Ihre datierten Werke entstanden zwischen 1910 und 1943. Sie hatte rege Beziehungen zu Künstlern, und sie hat wohl auch Verbindung mit Graz gehabt, denn eine Reihe von Karten — in erster Linie Glückwunschkarten — wurden während des Krieges im Steirischen Heimatwerk herausgegeben »nach Scherenschnitten von Dorothea Hauser«. (Ein Teil von ihnen ist dort heute noch erhältlich). Eine dieser Karten bringen wir hier: dieses Weingartenhaus mit dem Klapotetz wird wohl viele unserer Landsleute heimlich berühren.

Soweit zu ihrem künstlerischen Schaffen. Menschlich wird sie in dem Ausstellungskatalog als interessante, selbstbewußte und gebildete Frau beschrieben, eine freundliche Frau, die jedermann in Not half und dabei keine Stände- und Nationalitätenunterschiede kannte. Sie verhielt sich überaus korrekt, auch während des Krieges. Ihre größte Liebe waren Kinder, sie hat sie oft eingeladen und beschenkt.

Schicksalsverbunden wurde uns Untersteirern Dorothea Hauser durch das Ende ihres Lebens. Frau Mořkon hat dafür so einfühlsame Worte gefunden, daß wir sie sprechen lassen: »Am Stallnerhügel kann man kaum noch Spuren des Hauses wahrnehmen, wo die Malerin gelebt hatte und in der Nacht zwischen dem 15. und 16. Januar 1946 tragisch ihr Leben beschloß. Zutiefst bedrängt und erschöpft durch die langwährende und drohende Last, die mit dem Kriegsende nicht aufgehört hatte, sondern ihr unvorhergesehen neue Ängste und Verzweiflung brachte, konnte sie sich den bevorstehenden Verlust ihres Heimes und ein Leben außerhalb desselben nicht mehr vorstellen. In tiefster seelischer Not entfachte sie ein Feuer und drückte mitten in den Flammen eine Schußwaffe ab. Eine edle Frau und interessante Künstlerin schied dahin im lodernden Geprassel der kostbaren Ausstattung ihres Hauses, ihres Malerateliers und ihrer Kunstwerke.

In dieser Nacht wurden die deutschen Bewohner von Hohelegg abgeholt und vertrieben...«.

Črno-beli biseri na koledarju

Med redkimi dragotinami so silhete del Doroteje Hauser

December je tudi čas, ki si ljudje ob dobrih željah za prihodnje leto izročamo koledarje: stenske, žepne, zidne, takšne in drugačne. In ti koledarji v resnici so »takšni in drugačni«, zlasti kar zadeva njihove sporočilne in umetniške podobe. Na našem tržišču prej najdemo poplavo neokusno opremljenih koledarjev, kot tistih, ki so doma ali na delovnem mestu lahko tudi za okras, in ki s svojo likovno sporočilnostjo segajo v naše korenine.

So pa izjeme, ki jih prav zato velja še posebej izpostaviti. Med njimi je to prav gotovo koledar, posvečen Doroteji Hauser. Pobudo za izdajo koledarja je dala profe-

sorica Milena Moškon iz Pokrajinskega muzeja v Celju, oblikoval pa ga je Radovan Jenko, računalniško obdelavo je prevzel ENTER Celje, natisnili pa so ga, v 3000 izvodih, pri Gorenjskem tisku v Kranju. Vsebinski del koledarja je v dveh jezikih, slovenskem in nemškem, založnik je Agencija kodia photo & graphis iz Ljubljane. Za darovane silhete škarjerev Doroteje Hauser gre velika zahvala Boži Pelikan iz Celja.

S koledarjem, posvečenem Doroteji Hauser se tako po dolgem času spet srečujemo z malimi silhuetami, s posebnimi črno-belimi dragotinami. Zamisel o nastanku tega koledarja je obudila

spomin na miniature, v obrisih izdelane podobe, na umetnost, ki je bila v vzhodnih deželah, od koder je tudi prišla v Evropo, cenjena že v davnih, starih časih.

Tudi v Sloveniji so bile silhete priljubljene. Delali so jih spretni domači mojstri ali pa so jih ljubitelji prinašali od drugod. Mi pa smo imeli imenitno ustvarjalko silhuet, Dorotejo Hauser, ki je bila rojena v Gradcu leta 1877, živeča in delala pa je v Vojniku pri Celju vse do tragičnega konca svojega življenja, leta 1948. Slikarstvo je študirala v znanih evropskih središčih. Znana je bila kot slikarka, grafičarka in miniaturistka. Slovela je predvsem kot umetnica figuralnih silhuet, ki jih je delala po ustaljenih metodah, na več načinov: kot ploskovite risbe s tušem, kot izredno zahtevne škarjereze s črnimi ali večbarvnimi papirjem ali v posebni »eglonise« tehniki. Portretirala je zanimive ljudi in upodabljala mikavne žanrske, otroške, pravljiske in športne ter druge motive, pa tudi okrasne inicialke. Izkazala se je kot prava aristokratinja, ki je znala in uspela z ljubeznijo do silhete pričarati mikavnost črno-belih biserov, kakršne iščejo iskalcji med skritimi lepotami, a jih najdejo le v svetu drobnih, čarobnih umetnin.

Nekateri od teh črno-belih biserov so postavljeni na ogled v stenskem koledarju za leto 94, ki je tako tudi sam, tudi po zaslugi njegovih ustvarjalcev, postal svojevrsten in redek biser med koledarji.

Kot pravi kustosinja, profesorica Milena Moškon, je koledar s silhuetami, ki jih je ustvarila Doroteja Hauser, lahko tudi družabna igra otrok in cele družine, ki se bi ob dolgih zimskih večerih lotile izrezovanja ljubkih črno-belih figuric gospodov in gospodičen, otrok, živali, obredov, druženja in različnih opravil ljudi... Predvsem pa je ta vrhunsko zasnovan in oblikovan stenski koledar svojevrstna dragotina, ki bo to ostala, tudi ko se bodo letnice na koledarjih menjavale. Je namreč tiste vrste koledar, ki ga ne zavržemo, potem ko mine zadnji dan v letu.

MATEJA PODJED

LES SILHOUETTES 1994

K stenskemu koledarju črno-belih silhuet Doroteje Hauser je izšel še mali lepni koledarček, ki je prav tako dragotina svoje vrste.

VI.KAJ HRANI POKRAJINSKI MUZEJ V CELJU

Pokrajinski muzej hrani originale in fotografije nekaterih del Doroteje Hauser. Originale hranijo lastniki, ki so evidentirani v signaturah ob fotografijah. Ohranjena dela lahko razdelimo v skupine:

1. JEDKANICE

- Vanitas lobanje, privat last: dr. Brago Mušič
- Hauna
- Vernis - man Marija Rober, privat last: Marija Rober
- Okolica Vojnika, privat last: dr. Drago Mušič

2. IZ SPOMINSKIH KNJIG

- Ohranjena sta škarjereza in posvetili v spominski knjigi gospe Štefi Tanšek in gospoda Jožeta Tanška.

3. ŠKARJEREZI

- Škarjerezi, uporabljeni na stenskem koledarju za leto 1994 : Božene Pelikan, gospe Majde Fišer, dr. Drago Musič.

4. ENGLOMISE

- Englomise Jože Mušič ; privat last: dr. Drago Mušič, Ljubljana.

5. MINIATURE

- Last dipl. ing. Janez Vrhovec, Ig pri Ljubljani.

6. GRAFIKE

- Grafika; privat last Zora Hrastnik Celje.

7. OLJE

- Portret Franc Goričan, last: Jože Goričan, Ljubljana.
- Portret Marije Rober, rojene Švajger (poslikana je tudi hrbtna stran).
- Rože, last: dr Trenz, Šentjernej.
- Rože, last: ing. Švajger, Velenje.
- Rože, last: gospa Ribič, Vojnik (poslikana tudi hrbtna stran).
- Drevo ob morju; privat last: Martina Klančnik, Vojnik.
- Vojniške cerkve; privat last: gospod Ivan Murn.
- Portret Pavle Fisher, last: Ivica Fisher.

- Graščina, last: Anica Ribič, Vojnik.
- Portret Ernesta Švajgerja, privat last: ing. Švajger iz Velenja.
- Portret gospe Smendrovič; privat last: gospod Smendrovič iz Vojnika.

Ogledali smo si tudi originale **škarjerezov** v Pokrajinskem muzeju v Celju in na občini Vojnik.

ZAKLJUČEK

Iz česa sestoji življenje ?

Iz tega, kar iz njega napravimo .

(Somerset Maugham)

Dora Hauser, umetnica evropskega formata, je v svojem življenju zagotovo napravila zelo veliko. Obvladovala je oljno in akvarelno slikarstvo, izdelovala je risbe, grafike, miniature na slonokoščene ploščice.

Najbolj zanimiva posebnost pa so bile njene silhuete, škarjerezi. V tej tehniki je upodobila zelo veliko ljudi, različnih motivov in prizorov. Na žalost je večina njenih del za stalno izgubljenih, zgorela so skupaj z umetnico, ki je bila na svoj dom v Vojniku tako močno navezana, da ga za nobeno ceno ni bila pripravljena zapustiti.

Ko smo se lotili naloge, smo iskali informacije o slikarki v Enciklopediji Slovenije, kjer pa ni niti omenjena. Tudi v Študijski knjižnici o njej, razen dveh časopisnih člankov, nismo našli ničesar.

Želeli smo natančneje spoznati tehniko škarjereza , pa tudi o tem na žalost nismo našli nikjer nobene literature. Nikjer tudi nismo zasledili nobenega imena umetnika, ki bi se v Sloveniji še ukvarjal s to tehniko.

Zato menimo, da je umetnica Doroteja Hauser v slovenskem prostoru po krivici zapostavljena in upamo, da bomo s to nalogo prebudili zanimanje zanjo in da bo o njej vsaj v knjižnici dostopno nekaj literature.

ZAHVALA

Radi bi se zahvalili vsem, ki so nam pri našem delu priskočili na pomoč in si vzeli toliko časa, da so nam opisali spomine, ki jih vežejo na gospo Dorotejo Hauser, vsem, ki so nam zaupali slikovni material in fotografije.

Posebna zahvala velja prijateljici gospe Doroteje, gospe Milici Vauda - Bizjak, ki je z nami delila svoje najbolj intimne spomine.

LITERATURA IN VIRI

- Janko Orožen : Zgodovina Celja in okolice II., CZS
- Jože Curk : Trgi in mesta na Slovenskem Štajerskem, Založba Obzorja.
- Vojniški svet v utripu časa : Turistično društvo Vojnik.
- Jože Curk : Umetnost v Celju in okolici v zadnjih 150. letih, Celjski zbornik, Celje 1959, str. 196-229.
- Publikacija o razstavi v Vojniku, Pokrajinski muzej v Celju, junij 1991.

Podatke so prispevali:

Gospa Milena Moškon - Pokrajinski muzej

Gospa Badovinac - Pokrajinski muzej

Gospa Milica Vauda -Bizjak

Gospod Jože Tanšek - Turistično društvo Vojnik

Gospa Zora Hrastnik

Gospa Alenka Vodončnik - Občina Vojnik